

A Maróthyak

4. A visszaadott könyv

Az expedíció hosszasan tartózkodott az Afganisztán északnyugati csücskében levő Heratban. Onnan a Káspitenger keleti és déli partvidéke mentén, tehát a mai Szovjetunió területén, a Türkmen Szocialista Szovjet Köztársaság földjén át tértek vissza Teheránba. Maróthyt itt kinevezték a trónörökös háziörvosának. De ekkor már a hároméves expedíció alatt, „a szüntelen szabad ég, s sátor alatti tanyázás, rendkívüli fáradalmak, szokatlan eledel-egészségét megrontván eltökélt hazájába visszatérni”.

1840 májusában indult hazá. Jerevánban (ma az Örmény Szocialista Köztársaság fővárosa), Erzurumon (ma Törökország), Trabzonon (szintén Törökország) keresztül érte el a Fekete-tengert, és onnan gályán visszatért Isztambulba.

Amint híre ment ideérkezésének, ismét följánlották neki a szolgálatot, és ő, bár hazafelé tartott, megint elfogadta: most a fővárosi orkátonaság orvososa lett, és e minőségében újra négy esztendőig működött a török fővárosban. Közben azonban 1842-ben — tizennyolc évi távollét után — hazalátogatott.

Június 24-én érkezett Szegedre. Hat hetet rokonai körében töltött, majd Pestre ment barátai fölkeresésére. „Vörösmarty Mihály úrnak az emlék és nyelvgyakorlás végett adott könyvét, melyet, mint ereklyét még a kandahári és kermáni pusztákban is magával hordozott, személyesen kezeibe visszaadta.” Vörösmarty óhaja teljesült te-

hát. Emlékezzünk, hogy *Búcsú* című versének, melyet Kisfaludy kötetét barátjának adta útravalóul, azzal a könyvhöz intézett fölcsózással zárta:

*Most menj, aki viszen, légy
[annak híve halálig,
És csak az adhasson vissza
[kezembe, ne más!*

Maróthy István saját kezével szolgáltatta vissza Vörösmarty Mihálynak a magyar szót, a magyar érzést jelképező verseskötetet. Pár hét után hajón ismét Isztambulba ment, és folytatta orvosi tevékenységét. Két év múlva, 1844 augusztusában újból hazalátogatott édesanyjához, bátyjához. „Ekkor már a sorvadás jelei mutatkoztak rajta — írja életrajzában Maróthy Máttyás. — Bár rokonai és barátai hon marasztalták, mégis visszament Törökországba, hol többnyire az egész télen át fekvő betegeskedett.”

A következő évben, 1845. június 20-án súlyos betegen érkezett szülővárosába. Rá egy hónapra, július 20-án meghalt.

Hagyatékát kívánsága szerint bátyja — a többször idézett életrajzával együtt — a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának adományozta földije, Jerney János akadémikus útján. Perzsa és török könyveken, pénzekben, talizmánokon kívül mintegy száz darab török és perzsa kéziratot is.

A Magyar Tudományos Akadémián 1848. május 1-i ülésén Toldy Ferenc tartott emlékbeszédet Maróthy Istvánról. Az ülésen Vörösmarty Mihály elnökölt. 1850-ben pedig Repiczky János bemu-

tatta az Akadémián a Maróthy-hagyaték egyik érdekesebb kéziratát, amely *Cafer-pasa története* címmel Temesvárnak a török alóli fölcsózásiért vitt csatát örökíti meg. Az 1721. évi keltezésű munka élményszerűen számol be az eseményekről. Benne a következő kézírásos bejegyzés olvasható: „Szelim-pasa ajándéka, 191k. Novem. 1841. Úszkudári házában. Maróthy Istváné.” Úszkudár: Isztambulnak a Boszporusz-szoroson túli, már kisázsiai része.

A két Maróthy szép példája a természettudományok és az irodalom egységét megvalósító életműveknek. Áldozatos, a haladást és a nemzeti érzést egyaránt szolgáló tevékenységük révén méltók arra, hogy az utókor ne feledkezze meg róluk.

A Szegedi Híradó 1865. január 12-i számában a *Helybeli újdonságok* rovatában a Fővárosi Lapok nyomán elemeséli Vámbérl esetét a persepölysi fölírásról kapcsolatban. Ehhez fűzi hozzá a szegedi lap, hogy Maróthy hazajött meghalni, és „most itt nyugszik valamelyik szegedi temetőben”. Bálint Sándor komoran állapította meg: „Szomorúan jellemző, hogy szülővárosában már halálának huszadik évében nem tudták pontosan megmondani, hogy melyik városrész temetőjében pihen. Szeged történetírója is éppen csak megemlíti a nevét.”

Ma már lehetetlen megtalálni a Maróthyak sírját. De emlékkük ápolásának sok más módja lehet. *Péter László*

Kobaltkezelés Szegeden

Befejezték munkájukat az építők a SZOTE radiológiai klinikája sugárterápiás osztályán. A szemészeti klinika déli szárnyán, a magasföldszinten kialakított 1-4 ágyas kórtermekben 20 beteget tudnak majd gondozni, s külön nappali és ebédlő szolgálja kényelmüket. Elkészült az önálló beruhásként épített sugárterápiás munkahely is, ahol úgynevezett kobaltgázt is működik. A sugárterápiás osztályt a jövő héten már elfoglalják a betegek, s megkezdődik a gyógyító munka is.

Anyanyelvi és testi nevelés az óvodákban

Az anyanyelvi és a testi nevelés fontosságának megfelelő érvényesülése az első számú feladat az óvodákban ebben a tanévben. A Művelődési Minisztérium előírta, hogy az óvodák nevelőtestületei vitassák meg az anyanyelvi nevelés, a nemzetiségi nyelvet oktató óvodákban az anyanyelvi, valamint a magyar nyelvi nevelés helyzetét és a tennivalókat. A testi nevelés jobbítására kiadott állásfoglalásban felhívták az óvodafenntartók figyelmét: *gondoskodjanak arról, hogy minden óvodának legyen udvara vagy közeli szabad tere, ahol a gyermekek kedvük szerint játszhatnak, rendszeresen tornázhathatnak. Az udvarokat ideiglenesen se használják más célra. Az óvónők segítsenek a szülőknek a gyermekek otthoni és óvodai napirendjének, 24 órás életritmusának kialakításában.*

Október 11-től november 20-ig Szakmunkástanuló és ifjúmunkás hónap

Ennek az országnak a munkásosztály a vezető ereje. Senkinek sem lehet közömbös, milyen lesz ennek az osztálynak az utánpótlása, milyen gondokkal küszködnek a munkaspályát választó fiatalok. Ha némileg megváltozott formában is, de hagyományt folytat a KISZ Csongrád megyei bizottsága, amikor a megyei tanács vb művelődésügyi osztályával és a Szakszervezetek Megyei Tanácsával közösen megszervezik a Szakmunkástanuló és Dolgozó Fiatalok Hónapját.

A rendezvényt sorozat október 11-től november 20-ig tart majd, nemcsak a megye nagyobb településein, hanem a falvakban, termelőszövetkezetekben is a pályakezdő szakmunkások helyzetére irányul a figyelem. A rendező szerveknek az a célja, hogy reflektóryébe kerüljenek ennek a rétegnek a szakmai, szociális, kulturális problémái, megismerkedjenek a különböző szakmákat tanuló fia-

talok egymás életével, munkájával, fórumhoz jussanak, ahol elmondhatják véleményüket saját helyzetükről és a legfontosabb társadalmi kérdésekről.

Milyen ma a munkaspályába kerülés? Kik és hogyan kerülnek a szakmunkásképzőbe? Megfelel-e az ottani oktatás a társadalom munkaerőigényeinek? Hogyan lehet feloldani az egyéni és a társadalmi érdeknek a hiányszakmák és a „menő”, jól fizetett szakmák elkülönülésében megtestesülő ellentmondásait? Hogyan fogadják az üzemeknél, vállalatoknál a pályakezdő szakmunkásokat, mennyit segítenek beilleszkedésükben? Ilyen és ehhez hasonló kérdésekre keresik a választ a különböző szakmai fórumokon, vitákon a fiatalok.

Szakmai, politikai, kulturális és sportvetélkedőkből áll majd a rendezvényt sorozat. Október 11-én, a tanácsok megszületésének 30. évfordulóján lesz az első

rendezvény: Makón a tanácsai apparátusban dolgozó fiatalok találkoznak és vitatják meg a közigazgatási munka helyzetét és a fejlődés lehetőségeit. Több ágazat fiataljai szakmai találkozókat rendeznek: külön program lesz a programban az Olajipari Ifjúsági Napok, találkozót rendeznek a húsuparban és a textiliparban dolgozó fiatalok. Mintegy 700 fiatal vesz majd részt a szakmunkástanuló-olimpia versenyein.

A hónap kiemelkedő eseménye a pályaválasztási utca lesz, amelyet Hódmezővásárhelyen, a fűtőcán alaktáron ki október 18-án. A kirakatokban és az utcai pavilonokban a legfontosabb hiányszakmákat mutatják be az érdeklődőknek. Aki nek kedve tartja, a gyakorlatban is kipróbálhatja majd kez ügyességét.

Több helyen találkoznak a mezőgazdaságban dolgozó fiatal szakemberek. Humoriztik, amatőr és hivatásos művészeti csoportok szórakoztatják a résztvevőket.

A munka becsülete

Félve írtam le a címet: fellengzősnek tűnhet. De, hát mi másnak nevezhetném, aminek a hiányát érzem?

Alighanem elsőként az országban, a hetvenes évek elején a szegedi hársorok — előbb a belvárosiak, aztán a főbb utakat kísérők — színesedni kezdtek. A jellegzetes eklektikus utcakép addig rejtett szépségei, érdekességei bontakoztak ki, szinte egycsapásra, ahogy a festőállványokat elbontották. Büszkén mutogattuk megújult házainkat, dicsértük a szándékokat, a technológiai gondosságát, ahol szükséges volt, lakásbelsőket; tavasszal és ősszel, amikor lemosták a házfalakat, áldottuk, aki feltalálta a műanyag alapú homlokzatfestéket.

A felújítási akció később kiteljesedett, s kiterjedt a házak belsejére is. Lépcsőházak, függőfolyosók, ahol szükséges volt, lakásbelsőket alakultak át. Kapualjak málladozó vakolata, bolthajtások töredezett gipszbevonata, korlátok, kapucskák roszdájára helyett restaurátori gondossággal helyreállított falfelületek, kovácsoltvas díszek, rendezett belső udvarok látványra fogadta a házba lépőt. Levelek tucatjaiban olvastunk akkoriban a felújítási akció sikeréről, s amikor képes hetilapok kedvelt témájává lett a soproni, községi, szentendrei városközpont hasonló megújulása, vagy a pesti Rákóczi úti srotatarozás, mi csak magunkban hümmögünk, tudván, ami másnak szenciáció, az nekünk már-már természetes, s megszokott folyamat.

No, hát épp ez az! A megszokás! Az évek múl-

tával a lépcsőházak falának „szívóját nélkül” neki-támaszkodnak a kerékpárok, szögek verődnek a falba, labdák bombázzák a gipszvirágokat, és kiszáradás veszélye fenyegeti a belső udvarok parányi kertjeit. Tisztelet a kivételnek, de mintha a felújított házaknak nem lennének gondozók, a díszítéseknek őrzők! Mintha kezdene visszatérni a felújítás előtti állapot, s a személyes élettel lennéne úrrá a gazdátlanságban...

Házfelügyelő panaszok: eltűnnek a lépcsőházi lámpák izzói, művészajlamukat másutt ki-elni nem tudó emberek karcok, vések a falakat, a sarkokban csikkek gyűlnek a hamutartók mellett. Jóérzésű lakók mondják: estétől reggelig eltűnnek a muskátlik, felborulnak a kukák, nyilvános illemhelyé alakulnak a kapualjak. Kőműves brigád tagja mutatja: hát erre a házra voltunk mi büszkék két éve! Kezdetben két éve! Kezdetben két éve! Kezdetben két éve!

Félve írtam le a címet, mert nem tudom, kin kérjem számon, aminek a hiányát érzem. A szemétdombnak sosincs gazdája, a vakolatkarccnak alkotója. A főből kitépelt virágot aligha ültetik el másutt, a kuka mellé dobott papírsoproni, községi, szentendrei városközpont hasonló megújulása, vagy a pesti Rákóczi úti srotatarozás, mi csak magunkban hümmögünk, tudván, ami másnak szenciáció, az nekünk már-már természetes, s megszokott folyamat.

No, hát épp ez az! A megszokás! Az évek múl-

Konferencia

„Az enyhülésért és a lezserelésért folytatott harc, valamint a társadalom honvédelmi nevelésének egysége a tömegtájékoztatásban” címmel háromnapos konferenciát tartottak az európai szocialista országok újságíró-szövetségeiben működő honvédelmi szekciók küldöttei Balatonkenesén.

A csütörtökön véget ért tanácskozáson a katonai újságírók megvitatták a hazafias-honvédelmi nevelés legfontosabb kérdéseit. A vitában részt vett Kiss Lajos vezérőrnagy, a Magyar Honvédelmi Szövetség főtábornoka és Molnár Béla, a Hazafias Népfront Országos Tanácsának titkára is. (MTI)

Somogyi-könyvtári műhely

„A Tiszából kellett kiolvasnom mindent. Mit láttam a Tiszában? Fényt, fényt és csillogást. És embereket, amint ott a hatalmas ég alatt kicsikarták mindennapi megélhetésüket a folyótól. Az ég, a víz és a táj fókuszában döbentem rá az ember törpeségére. Da-dogok ha a Tiszáról kell beszélnem...” Dorogi Imrénének ezek a halála előtt néhány évvel mondott szavai jutottak eszembe, amikor kinyitottam a Somogyi-könyvtári műhely legújabb, 1980/3. számát. A honismereti folyóirat első cikke ugyanis Laczó Katalin Dorogi Imre élete és munkássága 1890-1976 című dolgozata. A kilencven éve született szegedi festőművész, pedagógus és esztéta életét és művészi

Behelyettesítések

Új szereplők a Goldoni-komédiában

Alig két hét telt el a színházi szezon kezdete óta, amikor is a Színház. és Filmművészeti Főiskola IV. A osztályos tanulói Carlo Goldoni Két úr szolgálja című komédiájával léptek a szegedi közönség elé. Az előadás egy nagyon pontosan, precízen kidolgozott

rendezői koncepció példás megvalósítása volt, a comedia dell'arte rögtönzött műfajának korszerű újja-élesztése. A főiskolások az együttes játék magasiskoláját mutatták be, a rendezői elképzelés alá rendelték minden gesztus, hangjelzés, mozdulat.

Néhány előadás elteltével a produkció négy szerepébe, a főiskolások helyett, a szegedi színház művészei léptek. Pantalone jelmezét Maróti Gábor öltötte magára, Beatrice szerepében Fekete Gizit láthatjuk, Smeraldinát a színház új tagja, a Népszínházból ideszereződött Bor Adrienne, Brighella alakját Jankovics József helyettesíti meg.

Érdekes jelenség tanú lehetnek azok, akik látták a főiskolai produkciót, s akik megtekintik az új szereplőkkel futó előadást. Bebizonyosodik, hogy fontosabb egy következetes, tudatosan kialakított és precízen ki-munkált rendezői koncepció, mint néhány színész alkati adottsága, sajátos tehetsége, egyéniségének különös íze. Az új szereplők tulajdonképpen behelyettesítik elődeiket; bizonyára rendezői utasításra kopírozzák a mozdulatokat, gesztusokat, hangjelzéseket, mimitikát.

Valami azért mégis kiderül. Történetesen, hogy Truffaldino szolgálja marionettfigurára emlékeztető

alakja Nemcsák Károly megjelenítésében tehetség, alkati sajátosság és szerep különös találkozása. A pantominnek, a vásári komédia vaskosságának, a kópéság nemzetközi vándortémájának egyszerű ötvözte ez az egész produkciót szervező alakítás. Beatrice szerepében Fekete Gizi tapasztaltabb, sokszínűbb, gazdagabb alakítást nyújt, mint főiskolás társa. Maróti Gábor viszont — hiába az indigós utasítás — Pantalone szerepében halványabb, mesterkétebb, mint a bemutatkozó egyik legértettebb szerep értelmezését és megvalósítását nyújtó Sipos András. Smeraldina volt az eredeti, s az a mostani produkció legvitatottabb figurája. Talán mert a leginkább félmegoldásokra kényeszerűlő. A főiskolás Horváth Zsuzsa éppúgy adós maradt a cserfes szobalányi élettel megformálásával, mint most Bor Adrienne. Jankovics József, a fogadós fehér-pepita öltönyben testesebb és nyájasabb főiskolás elődjénél.

A szerda esti premiáradás igen nagy sikert aratott a jórészt fiatal közönség előtt. Mintegy bizonyítva, hogy a friss, szellemes, esz-közökben gazdag, egységes előadás visszhangra találhat a színpadra vivők kortársainak, a fiataloknak agyában-szívében.

Tandi Lajos